

Poroeno – Sobí řeka

Text: Jaromír Partigo Loskot

Fotografie: Jaromír Partigo Loskot, Karel (Charley) Babka

foto: Charley Babka

Jeden ze způsobů, jak se nechat inspirovat novými nápady je setkání s kamarádem po mnoha letech. To se vypráví, ukazují fotky a vytahují mapy. A hodina stáhá hodinu až je tu svítání. Poděkování za myšlenku k téhle výpravě patří mému kamarádovi Willymu, který miluje severské kraje.

Tentokrát budeme cestovat v severozápadním cípu Finska od jezera Kilpis na vrchol Halti a poté po řekách Poroeno a Lätäseno.

Letadlo na plovácích se rozjelo po hladině jezera bez ohledu na směr větru. Pilot pravou rukou otáčel mně neznámými knoflíky na palubní desce. Pak se stroj odlepil od hladiny a začal stoupat do oblouku. Protože kabina Cessny je poměrně úzká, seděl jsem tak trochu shrbeně a nakřivo. Pilot se ke mně natočil a ve sluchátkách jsem slyšel anglicky stručné sdělení: "Norská hranice". A pravou rukou přiloženou k levé naznačil, že finsko-norská hranice šikmo pod námi tvoří pravý úhel. Letěli jsme nad severskou tundrou. Po chvíli se pod námi objevila pěšina a já začal vyhlížet své kamarády, kteří od Kilpisjärvi k jezeru Skadja vyrazili pěšky předcházející den pozdě odpoledne. Na mně zůstalo, abych k jezeru Skadja dopravil naše nafukovací plavidla a zásoby na dvanáct dní. Samozřejmě jsem to udělal rád, protože hydroplánem jsem na výpravách ještě neletěl. Let netrval dlouho, snad dvanáct nebo třináct minut a po vykrouženém oblouku jsme přistáli na klidné hladině jezera a setrvačností na plovácích dojeli ke břehu. Pak následovalo rychlé vyložení materiálu, popřání hezkého putování a letadlo se vzneslo kamsi ve směru k vrcholu Halti.

Cessna provozovaná místní společností dojela k molu, aby její pilot dočerpal palivo. Poté naložil lodní pytle s tábornickým vybavením, složený raft Colorado a kanoi Pálava včetně pádel. Protože kabina Cessny je poměrně úzká, seděl jsem tak trochu shrbeně a nakřivo.

Pilot naklonil stroj do velkého oblouku, abychom přistáli na jazeře Skadja.

Postupně jsem přenosil veškeré vybavení k otevřenému srubu, který ve zdejších končinách slouží poutníkům jako záchytný bod při nepříznivém počasí. Takových srubů a chat je po celém Finsku hodně, neboť severané rádi putují. A protože několik set metrů odtud vede Arktická stezka (Arctic Trail, finsky Kalottiriitti), je součástí vybavení i plynový dvouhořák s desítikilovou lahví propan-butanu. Po této stezce putovali i mí partneři od jezera Kilpis, aby po čistých jedenácti hodinách chůze dorazili ke Skadjajärvi.

Pěší tým po celkem jedenácti hodinách chůze přichází po vyznačené Arktické stezce. Dole u vody je otevřený srub, který slouží poutníkům na této stezce.

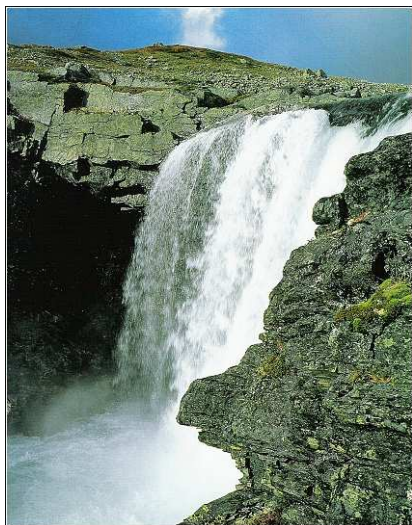
foto: Charley Babka

V plné sestavě jsme pak nad mapou naplánovali další tři dny. Balíky s plavidly a vestami, pumpy a lodní pytle putovaly do koutu malé předsiňky srubu s anglicky napsanou poznámkou na papíru z díáře, že se jedná o vybavení českého týmu a jsme právě na pochodu k vrcholu Halti. Cesta k němu vede většinou podle řeky a tak jsme měli možnost vidět jak voda překonává v peřejích a jednom vysokém vodopádu takřka 140-metrový rozdíl mezi Pitsusjärvi a Skadjajärvi. U výtoku z jezera Pitsus je několik laponských stavení a a na břehu ležely typické severské lodice. Sice některé s motorem, ale na dně leželo pádlo vyřezané z prkna.

S nepatrně přibývajícím výškou rychle chudne místní flóra. Svahy Halti jsou pak jen obrovskou kupou naskládaného kamení, pod kterou stojí dvě chaty. Jedna malá pro 2 – 3 nocležníky a druhá větší. Ta měla jednu velkou místnost s křbovými kamny a velkou garáž pro pásová vozidla, která jsou jedině schopná se pohybovat na sněhu.

Nejvyšší bod Finska je vyznačen kamennou homolí obarvenou na žluto. Při slušném počasí je pak odtud západně vidět i fjord Lyngen. A od nejsevernějšího bodu Skandinávie jsme vzdálení "pouhých" 290 km. Od poloviny května do poloviny července ve zdejší zeměpisné šířce slunce nezapadá za obzor (a lehce se zapomíná jak čas utíká) a tak jsme ve třech podnikli půlnoční výstup na vrchol. Sice se občas mezi mraky objevila trhlina, ale romantické půlnoční severní slunce se nekonalo.

Poznámka: Tato větší chata byla později přestavěna na stavbu o dvou částech. Jedna část je volně přístupná všem poutníkům, což je ve finštině označeno jako „autiotupa“. Druhá část je uzamčená. Je určena pro platící poutníky, kteří od lesní správy po platbě dostanou klíč, který se zase odevzdává.

Vodopád pod jezerem Pitsus. Letní cesta kolem vede po jeho pravé straně. Pro výstup na lyžích je ovšem tato strana strmá, takže zimní cesta pro lyžaře je vytyčována velkým obloukem po jeho levé straně z našeho pohledu.

Cesta k nejvyššímu bodu a zpět nám zabrala nakonec pouhé dva dny. O to více času jsme měli na přípravu druhé a hlavní části naší výpravy. Tím bylo splutí řeky Poroeno a Lätäseno. Zpátky na jezerní břeh jsme přenesli nafukovací člun Colorado a udělali testovací jízdu, při které jsme co chvíli měnili obsazení jednotlivých míst. Člun je sice šestimístný, ale po naložení lodních pytlů s výstrojí, výzbrojí a zásobami se počet sníží na čtyři pádlaře. Nás je pět, takže druhým plavidlem je nafukovací kanoe Pálava. Na závěr dne jsem odešel s rybářským prutem k peřeji na vtoku do jezera. Vrátil jsem se s dvěma lipany chycenými na stříbrnou třpytku s modrou odrazkou. To byl hned důvod si venku rozdělát oheň a strávit v jeho blízkosti zbytek večera, kdy se lipani v alobalu upravili do zlatavého stavu a stali se chuťovkou. Chvilí před rozděláním našeho prvního severského ohně se vrátil David z vrcholu "stolové hory" Saivaara. Prý mu výstup netrval ani hodinu a na vrcholu hnízdí párek káňat, která na něj v obraně svého území udělala několik střemhlavých náletů. Hlavně ale prohlédl z výšky průjezdy mezi jednotlivými jezery, která jsou na cestě k výtoku z jezera Poro. Protože proti jiným letům jsme měli koncem června méně než obvyklý stav vody, jeho zpráva byla pro nás důležitá, abychom neztráceli čas a síly hledáním cesty pro naložená plavidla.

Jestliže před několika dny jsme byly ve srubu u jezera Skadja sami, po našem návratu z výstupu na Halti se zvýšil počet poutníků na Arktické stezce.

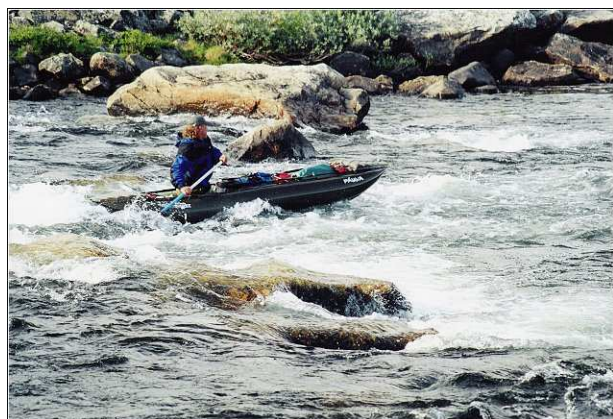
Řeky ve Finsku jsou vesměs krátké, ale mají vysoké průměrné průtoky a vzhledem k jezerům, jimiž často protékají a jež působí jako přirozené vyrovnávací nádrže, nejsou rozdíly v průběhu roku tak výrazné, jako je tomu třeba u řek alpských. Ovšem řeky v Laponsku, kde většinou neprotékají

jezery, mají rozdíly mezi nejvyššími a nejnižšími průtoky až několikanásobné. Další charakteristickou vlastností finských řek je jejich geologická mladost, neboť od posledního, byť mírného vyzvednutí Baltského štítu uplynula relativně krátká doba 8 - 10 000 let. Proto eroze nestačila dosud odstranit všechny terénní nerovnosti v řečišti a řeky jsou peřejnaté (s délkou mnohakilometrovou). Německý vodácký průvodce po skandinávských řekách upozorňuje na skoro expediční charakter splutí v těžce průchodné, kopcovité divočině bez lidí a potřebu fyzické zdatnosti s vyvarováním se nemoci, úrazu nebo ztráty plavidla. My víme, že na 115 kilometrech od výtoku z jezera Poro k silničnímu mostu u vesnice Markkina nás čeká pokles o 253 metry a několik těžkých peřejí.

Pádlovat přes jezera s protivětrm a častými mělčinami v průtocích nám zabralo většinu dne. Zde jsme narazili na mělčinu a museli jsme vystoupit a plavidla táhnout. Kvůli nerovnému dnu se stávaly i drobné nehody jako namočení se.

Jestliže předcházející dny vál vítr od Halti a umožnil by nám překonat čtyři jezera za sebou pod plachtou, dnem vyplutí se otočil. Ten jihovýchodní byl teplejší, ale od Botnického zálivu přinesl deště. A s oteplením přicházejí i komáři. Pádlovat přes jezera s protivětrm a častými mělčinami v průtocích nám zabralo většinu dne, takže jsme zastavili před výtokem z Porojärvi u stejnojmenného otevřeného srubu. U výtoku stojí několik laponských stavení, ale domácí páni nebyli přítomni. Laponská rodina má několik stanovišť, míst k táboření a srubů a mezi nimi se v průběhu roku přesouvá podle potřeby. Hlavním zdrojem obživy je pro ni sobí stádo, vedlejším rybolov, výroba suvenýrů pro turisty a někdy průvodcování lovců. Sob polární je polodomestikované zvíře, které má stále v sobě pud migrace za potravou a před obtížnými komáři. Aby se stádo úplně nezaběhlo, mají Laponci rozsáhlá území oplocena. Ploty je nutné kontrolovat, pohyb stáda hlídat, takže v létě se pro přesun často užívají čtyřkolky a v zimě sněžný skútr.

Klidnější voda se střídá s peřejemi.

foto: Charley Babka

Podle mapy řeka Poroeno neustále meandruje, což na první pohled vyvolá dojem, že se člověk bude nudit pádlováním v netekoucí vodě. Opak je pravdou. Na čtyřiceti kilometrech řeky Poroeno je spád 135 metrů. Klidnější voda se střídá s peřejemi. Nejdelsí úsek klidné vody je u přírodního valu, který vystupuje nad okolní terén v délce osmi kilometrů. Jedná se o šterkopískový materiál pocházející z ledovcovo-říčních nánosů spodní morény, který byl unášen pod ledovcovým vodním tokem v dlouhém tunelu a pak uložen na jeho dně. Po odtání ledovců vyčnívají "eskery" tedy výrazně nad povrch. Námi míjený esker má těsně pod hřebenem výrazně vydupanou pěšinu od sobů,

neboť umožňuje rozhled po okolí a snadný přesun. S dalšími peřejemi obtížnost vzrůstá. Pro nás ještě s komplikací nečekaného nižšího stavu vody, takže neustále musíme vybírat průjezdy bez uváznutí. Jak dlouho vydrží dna našich nafukovacích plavidel? "Charley" jako kormidelník během dne dvakrát při odstrkování Colorado nestačil zasunout nohy do poutek a při následném zhoupnutí člunu na vlnách vypadnul, aby si pak proplaval kus peřeje. Jitka tedy musela na chvíli převzít funkci zadáka. To jsou nepříjemné situace, neboť kromě vymáčení ve studené vodě může dojít ke zranění. Bohužel ani mně na Pálavě se několikrát nezdařilo, zůstal jsem viset na kameni a musel jsem vystoupit „dobrovolně“. Voda v surferských holínkách nepříjemně studí.

Můj největší lososovitý úlovek měřil kolem sedmdesáti centimetrů.

Po 26 km jsme s radostí uvítali srub Tenomuotka (Deatnomuotki). Mně jeho střecha viděná z řeky potvrdila, že vím, kde se nacházím ve skutečnosti i na mapě. Protože je mimo významnou stezku, není zásobován plynem v lahvičkách. Ve zdejšímu terénu by to bylo asi nemožné. Lidé, kteří se starají o provoz otevřených srubů v tomto případě asi putují po řece jako my. Nebo je zde musí vysadit vrtulník či v zimě přijedou na skútru se zapřaženými nákladními saněmi. Jak jinak by asi mohli zásobovat dřevník jehličnatým dřevem, když v okolí rostou samé listnáče. Kadibudka také není žádná splácanina z prken, ale úpravné staveníčko. A kůlna má i pytle na třídění odpadu. Sem plasty, tam plechový odpad. V tomto případě jsem na rozpacích, když zjišťuji, že mí partneři se někdy zbavují drobného odpadu do zdejších pytlů. Já zase razím cestu "nerozmazlovat se", co jsem si přinesl, to si také odnesu. Srub jsme využili jako prostor pro vysušení mokrého oblečení a společenskou místnost. Ale většinou volíme spaní venku ve stanu. Jen neustálým přecházením ven a dovnitř se přece natáhne několik komárů, kteří zaútočí, když slastně usínáte. A navíc od roztopených kamen na vaření a sušení je v místnosti až "trenýrková" teplota.

Pirunportti – Ďáblova brána byla mílostrdná, neboť řeka měla nižší stav vody než bývá zvykem.

"Na Lätäseno jsou dvě nebezpečné peřeje; Munnikurkkio a Pirunportti. Nemusíte těmito peřejemi pádlovat, můžete člun přenést." Tak zněla poslední e-mailová informace od Maarity z Finska. A peřej Pirunportti byla právě kousek pod námi. Několik z nás se večer vydalo ji prohlédnout. Každý jinou cestou. Mne zastavilo nádherné místo, kde se voda v hlavním proudu valila na skálu a odrážela

se do kolmého úhlu. Lákavé místo na rybolov a tak jsem nahodil třpytku. Po chvíli jsem už tahal z vody tajmena. Jako kdyby ulovená ryba vysílala zoufalé signály pro ostatní a tak třpytivá návnada dál zůstávala bez povšimnutí. Vyměnil jsem třpytku za jinou, kombinovanou s gumovým ocáskem (tzv. "twister"). První hod, nic. Druhý hod a prut se prohnul do oblouku, vlasec hrozil prasknutím. Rychle jsem mírně povolil brzdu u navijáku a střídavě rybě povoloval a zase navíjel. Mohutné tělo zajelo pod kámen. Takže několik na oblázcích potácivých kroků do strany. "Jen aby se ryba nepostavila na odpor až se budu k ní sklánět. To mi může třeba urazit špičku nebo se přetrhne ta krátká délka vlasce", mne napadlo, když jsem unavené torpédo přitahoval. Pak ležela ryba na břehu a já "děkoval bohům" s roztřesenými koleny. Předem mnou ležel šedesáticentimetrový tajmen. Po půlhodinovém prodírání se zarostlým březovým lesem jsem došel do chaty, abych vzbudil Jitku a nechal se s velkým tajmenem vyfotografovat. Zpocený, hladový, mokrý.

Další den se nedalo spěchat a když jsme konečně zasedli k obědu, přišel vytrvalý dešť. Takže bez věcí dopádlujeme k Pirunportti, prohlédneme si "obávaný děs" a další den po sobě stezce přeneseme vybavení a pojedeme dál. Takové bylo naše rozhodnutí pro deštivé odpoledne. Na Pirunportti byl nebezpečný závěr, kdy voda prošla úzkou soutěskou a na konci udělala kolmý odskok doleva. Z pozice deštivého nevlídného dne nic lákavého. Ovšem ráno bylo moudřejší večera. Po přenesení vybavení pod soutěsku jsme narazili na pětičlennou skupinu. Jeden původem ze západní Evropy, ale dnes žijící v Tanzánii, další z Německa, dva Rusové s katamaranem....., prý sjíždějí tuto řeku každý rok koncem června. Letos máme s vodním stavem smůlu, ale před rokem tu prý bylo o metr a půl více vody. A včera, asi v době, kdy jsme střídavě vynášeli a sjížděli peřej u skály si udělali z plachty přehozené přes konstrukci z březových kmínků malou finskou saunu. Když pokračovali dál, domluvili jsme způsob proplutí soutěsky a nastoupili v pěti do raftu. Aspoň já prožíval chvíli napětí než jsem vykřiknul povel "levá". David na přídi se zavěsil do odtékajícího prudu a Colorado proskočilo hrdlem soutěsky. O devět kilometrů níže se vlila z prava řeka Rommaeno a my pluli tedy již na hladině Lätäseno.

David na Pálavě v závěru Munnikurkkio. Protože pod peřejí byla volná voda, mohli jsme ji sjíždět několikrát pro radost ze cvičení.

Munnikurkkio je ve finských informacích uvedena jako peřej vodácké obtížnosti WW IV - V. Nižší stav vody však stupeň ubral a tak jsme mohli přenášet Pálavu a „pokoušet“ stometrový úsek. Když nás vyrušilo halekání z druhého břehu. Dva Fini s naloženými batohy si přáli, abychom je převezli. Za odměnu dali informaci, že níže ještě narazíme na peřej Isokurkkio. Je prý mnohem těžší a hlavně nebezpečná pro plaváčka. Kamenné plotny vytvářejí zuby, které trčí pod vodou proti proudu a hrozí zaklíněním člověka pod vodou. Po této informaci jsme se rozloučili, abychom v následujících hodinách pádlovali po klidné řece dál ke srubu Pingiskoski (Pinninkoski). S večerem se počasí natolik vylepšilo, že byla možná i krátká koupel v řece. Zbývajících 27 km k obávané Isokurkkio bylo proloženo příjemnými lehkými peřejemi, které měly souvislou délku i dva kilometry.

Před obávanou peřejí stojí na levém břehu v klidné zátočině otevřený srub stejného jména. Řeka zde vytváří ostroh a z dálky k nám tedy zazníval hukot. I stezka od srubu pod peřejí byla široká a se stopami barvy, jak naši předchůdci zde přetahovali své kanoe nebo úzké lodice. To zcela provokuje, aby po večeri všichni odešli pobíhat po obou březích a prozkoumávat, co nás dvacet kilometrů před cílem ještě očekává. Irena byla první, která přiběhla se svým zjištěním. Ti hoši si nijak nevymýšleli. Klíčové místo se stávajícím vodním stavem umožňovalo pouze jediný průjezd, ovšem přes tři skoky

Od chaty jsme dopádlovali před klíčové místo a přenesli sto metrů. Vyhnuli jsme se riziku, kdy při případném převrácení nebo vypadnutí do vody hrozilo nebezpečí zaklínění pod kamenné bloky.

Tím ovšem Isokurkkio nekončí. Následuje ještě průjezd pravým ramenem, které nás překvapilo svojí obtížností, že jsem i já musel přiložit ruku k pádlu.

do silných válců. Ten poslední byl ještě komplikován již zmíněnými skalními zuby proti vodě. Tak bohužel, v tomto počtu na to naše skupina nemá i když máme s sebou záchranné pytlíky, horolezecké smyčky a karabiny. Od chaty jsme dopádlovali před klíčové místo a přenesli sto metrů. Tím ovšem Isokurkkio nekončí. U ostrova je ještě průjezd pravým ramenem, který nás překvapil. Domníval jsem se, že pořídím z paluby Colorado několik slušných diáků pro promítání, ale nakonec jsem musel i já přiložit ruku k pádlu. Pod peřejí jsme v porostu uložili svá plavidla a vrátili se na poslední noc do srubu. Zítřka nás čeká lehká peřej a pak pádlování a pádlování.....

Po téhle peřejce nás čekalo jen pádlování po řece, kde mohly plout i čluny s motorem.

Účastníci výpravy: Jaromír Partigo Loskot, David Křepinský, Irena Macková, Jitka Novotná a Karel (Charley) Babka..

Poznámky:

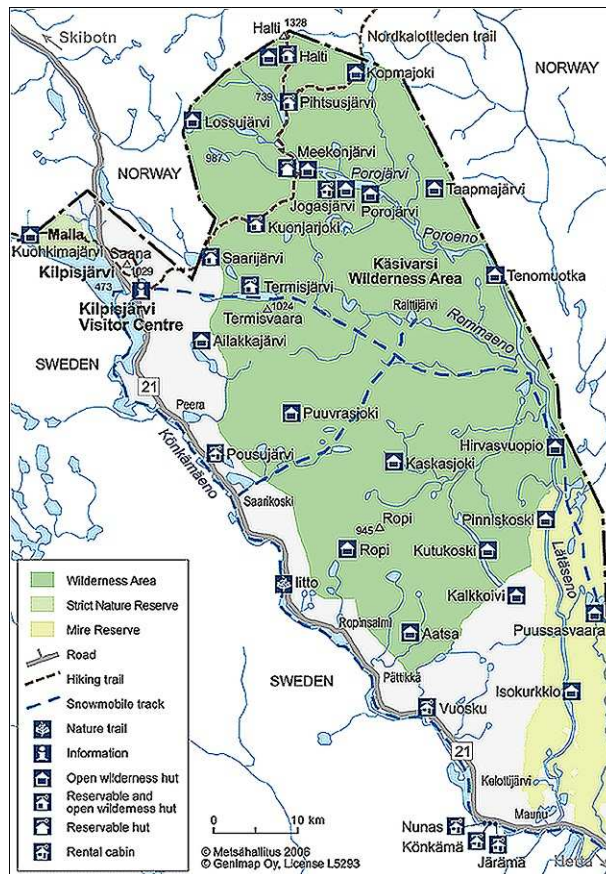
- V našem případě splutí řeky Poroeno se **jedná pravděpodobně o český prvosjezd**. Řeka Rommaeno a následně Lätäseno byly spluty před několika lety českou skupinou : Miloslav "Poly" Polášek, Petr Frigo" Kouba, Eva "Kokša" Beránková, Anna "Iše" Vávrová.
- Arktická stezka - Kalottirietti byla otevřena roku 1997 jako dálková turistická stezka. Většinou využívá již stávajících stezek a střídavě vede norským, finským i švédským Laponskem.
- Od Kilpisjärvi (472 - 473 m n.m.) na vrchol Halti (1328 m n.m.) se jedná o takřka třídnenní pochod s čistým časem 19 - 20 hodin chůze. Podél cesty je pět otevřených srubů (autiotupa) s doplňovanou zásobou dřeva na zátop a také s plynovým vařičem. Vzhledem k velké navštěvovanosti je ale nutné počítat se spaním ve stanu.
- Rybolov ve Finsku není volný. Zájemce o rybolov musí vlastnit základní rybářskou licenci (general fishing licence - možno koupit na poště) a pak ještě povolení vlastníka rybářského úseku (fishing permit - informace podávají místní turistická informační střediska nebo na poště).

Mapy:

Pro oblast Käsivarsi vydalo Mapové centrum (Kartakeskus) v Helsinkách turistickou mapu v měřítku 1 : 100 000. Ovšem tato mapa nebyla ve zmíněné oblasti v době naší výpravy k sehnání. Naštěstí v turistických informacích a u benzínových pump byla ke koupi mapa Enontekio, která na jedné straně v měřítku 1 : 100 000 zahrnuje oblast Národního parku Pallas-Ounastunturi a na druhé straně pak oblast severozápadního rohu Finska.

Severozápadní cíp Finska se vklínjuje mezi Norsko a Švédsko. Díky kopcovitému terénu a blízkosti Severního ledového oceánu se zde nachází již arktická tundra.

Detail oblast Käsivarsi.

- P.S.:
- Vzhledem ke skutečnostem, že mnohé průzkumné výpravy jsou následně „kopírovány ve velkém“ cestovními kanceláři obchodujícími s „adrenalinem“, záměrně neuvádím podrobnosti o dalších pramenech informací.
 - Oblast Käsivarsi svými možnostmi není určena pro výpravy o více než deseti účastnících.
 - Přesto, že jsou chaty vybaveny nádobami na dělený odpad, veškeré obalové materiály, a zejména PET lahve a kovové plechovky a konzervy, si odvezte zpět.